

En escort girl i ørkenen.

af Adam Bülow-Jacobsen

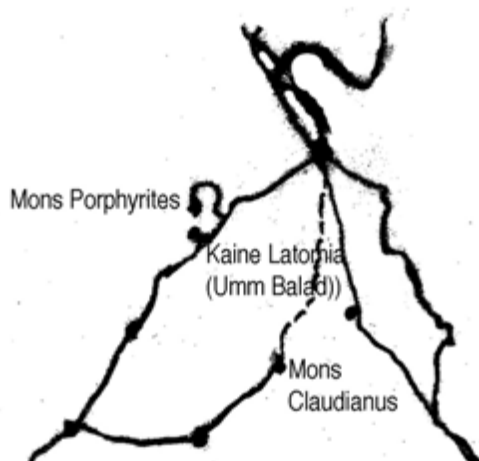
“Langt ude i ørkenen lå et lille stenbrud ...”. Ja faktisk adskillige. Det bedst kendte er vel Mons Claudianus, hvorfra der allerede er publiceret fire bind tekster, men det er et andet, der skal optage os her, nemlig Umm Balad (27° 08' 50.70"N 33° 17' 28.77"E), som det kaldes idag af beduinerne. De omkring 1000 tekster på ostraka, der blev fundet her under to udgravningskampagner i 2002 og 2003, er nu så småt ved at skulle publiceres.

I begyndelsen hed det *Δομιτιανή Λατομία*, og entreprisen er vel påbegyndt under Domitian i begyndelsen af 90'erne af vor tidsregning. Da Domitian blev myrdet i 96 og der blev vedtaget *damnatio memoriae*, skiftede stedet hastigt, og ikke særlig fantasifuldt, navn til *Καινή Λατομία*. Det hele varede ikke ret længe, for efter at have bygget hele infrastrukturen, en muret lejr, et vejsystem osv. gjorde man den opdagelse, at stenen ikke duede. Det er en ganske pæn 'granit',¹ men den er ikke til at have med at gøre, fordi den ikke spaltes som forudset, når man sætter kiler i. Den har da heller ikke fundet nævneværdig anvendelse i Rom eller andetsted. Alt dette står der naturligvis ikke noget om i teksterne, men det kan ses på de efterladte, halvt tilhuggede sten. Der var to stenbrud, begge beliggende højt oppe ad bjerget, hvoraf det andet tydeligt ikke har leveret sten overhovedet, idet der ikke er nogen transportrampe til at bringe sten ned til dalen. Nedenfor stenbruddene lå der en landsby, hvor arbejderne må have boet, og herfra førte en vej ca. én km til lejren, hvor det administrative hovedkvarter, med dyrestalde, smedje, cisterne, kornmagasiner osv. lå. Som sagt, det hele varede vel kun nogle år, men der er også fundet ostraka dateret under Antoninus Pius. Det er usikkert, hvad man har brugt anlægget til, på dette tidspunkt.

Geografien i området er et problem, idet vi har mange stednavne og kender mange steder med romerske ruiner, men vi kender kun de antikke stednavne på ganske få lokaliteter. Det store stenbrud *Mons Porphyrites* var ikke så langt væk i fugleflugtslinie. For at komme dertil med tunge transportere skulle man dog en betydelig omvej for at komme ind i den dal, hvor det ligger. En genvej gennem bjergene er betydeligt kortere, men kan næppe have været brugt undtagen af fodgængere eller æsler. Administrativt

1. Geologerne kalder den quartz diorit.

synes vort stenbrud at have været underlagt *Mons Porphyrites*, men der var betydelig kommunikation med *Mons Claudianus*, hvorfra en del af arbejderne og teknikkerne (ἀρχιτέκτονες) kom.



Skematisk kort over området. Rødehavet ligger til højre og vejen nedad til venstre fører til *Καινὴ πόλις* (nu Qena) ved Nilen. (Fra A. Bülow-Jacobsen, 'Communication, travel and transportation in Egypt's Eastern Desert during Roman times', 557-574 i F. Förster & Heiko Riemer (edd.) *Desert Road Archaeology*, (*Africa Praehistorica* 27), Köln 2013.

Stenbrydning er typisk mandsarbejde, og det er da også en mandsverden, vi får indblik i gennem teksterne, men der var kvinder. Ikke så mange, og de fleste af dem har nok været til deling, sådan som det også er tilfældet med hende, der skriver det brev, som her offentliggøres for første gang.

Thinosiris skriver til Ptolemaios. Dvs. hun har vel ikke skrevet selv, men dikteret til en skrivende, som kvinder normalt gjorde. Den der har prøvet at skrive efter diktat fra en analfabet vil kunne føle med skriveren. Udover vanskeligheden med at følge med, laver han en del 'stavefejl' i forhold til standard ortografi. Alle disse fejl er banale, men der er ret mange af dem. Jeg ved ikke hvor brevet er skrevet og sendt fra, men det kunne passende være fra det nærliggende etablissement på *Mons Porphyrites*, men det er blot et gæt. Ptolemaios har skrevet til Thinosiris og inviteret hende til at komme på

besøg, og sendt hende to *staterer*.² Dem har hun nægtet at modtage, fordi hun synes det er for lidt. Der er således ingen tvivl om, hvad formålet med hendes besøg var. Ikke desto mindre forsøger hun at blande følelser ind i det. Der er tydeligvis tale om en anden type prostitution end den, vi kender fra de militære forlægninger, hvor pigerne blev lejet til et fort for en måned.³ Den mand der omtales er selvfølgelig hendes alfons, og situationen ligner således den vi finder i O.Did. 406, hvor en mand skriver en art kontrakt om udlejning af sin kone til en person i et nærliggende fort på betingelse af, at hun ikke må ligge med andre end adressaten og ikke må lide overlast.⁴

Det pågældende ostrakon har inventarnummer 85, måler 16,5 × 15,5 cm. Fundets stratigrafi tyder på at det er fra midten af 2. århundrede.

Θινοσίρι(ς) Πτολεμέω τῷ κυρίω
χαίρειν.

ἔπεμσάς μοι διὰ Νικάνορος (δραχμὰς) ἡ καὶ
οὐκ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ ἕως ἐξί{σ}έλθω
5 καὶ {μετα} μεταμε ὅτι ἀπάνθρωπος
εἶ. διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον ἐξελεθεῖν. ἐξελε{λ}ή-
λυθα τὸ ἄλλο ἅπαξ καὶ οὐκ ἤθελες
δοῦναί μοι στατήραν ἕναν εἶνα μίνω ἔτι μί(α)ν
ἡμέραν, καὶ οὐκ ἤθελες δοῦναί μοι ὅτι οὐ φιλεῖς
10 με. εἰ γὰρ με ἐφίλεις δέδωκεῖς ἄν μοι • διὰ τοῦ-
το οὐκ ἤθελον ἐξί{ξ}ελεθεῖν ὅτι δύο μοι
ἔπεμσας. ἐὰν δὲ θέλῃς με ἐλθεῖν, πέμσον μοι
τὸν ἄλλον στατήραν διὰ τὸν ἄνδρα μου.
ἐὰν δὲ θέλῃς εἶνα ἔλθω, δὸς τὸν ἄλ-

-
2. En *στατήρ* er en tetradrachme, som i den ægyptiske matador-møntfod var ækvivalent med en denar.
 3. Hélène Cuvigny, 'Femmes tournantes: remarques sur la prostitution dans les garnisons romaines du désert de Bérénice.' *ZPE* 172 (2010) pp. 159-166. Den normale pris var 60 drachmer pr. måned, så prisen for et arrangement som det her beskrevne var altså den dobbelte, hvis vi multiplicerer 4 drachmer pr. dag med 30. Men så havde man til gengæld damen for sig selv.
 4. Se også B.E. Stumpp, *Prostitution in der römische Antike*, Berlin, 1998, pp. 197-205 om hustruprostitution.

15 λον. εἰ γὰρ εἶχον, ἔδωκα (αὐ)τῷ εἶνα
 ἔλθω πρὸς σε, ἄδελφε.
 1 blank linie
 ἐρρῶσθαί σε θέλω,
 ἄδελφαι.

1. ^ρ ^ι ^ω Ostr. || 3. læs ἔπεμψας; ς Ostr. || 5. læs μεταμε(λεῖ) (?) || 8. læs στατήρα ἓνα ἵνα μείνω || 10. læs δέδωκας ἄν
 μοι || 11. læs δύο || 12. læs ἔπεμψας; πέμψον || 13. læs στατήρα || 14. & 15. læs ἵνα || 15. læs ἔδωκα ἂν αὐτῷ || 18.
 læs ἄδελφε

Oversættelse:

Thinosiris hilser sin herre Ptolemaios. Gennem Nikanor sendte du mig 8 drachmer, og jeg modtog dem ikke fra ham indtil jeg kommer (?) og jeg er ked af at du er så lidt generøs. Jeg er kommet ved en tidligere lejlighed og du ville ikke give mig en stater til for at jeg kunne blive en dag til, og du ville ikke give mig den, fordi du ikke elsker mig. For hvis du elskede mig, ville du have givet mig den. Det er derfor, jeg ikke ville komme, fordi du sendte mig to. Hvis du vil have at jeg skal komme, så send én til stater for min mands skyld. Hvis du vil have at jeg skal komme, så giv én til. Hvis jeg havde den, så ville jeg give ham den, for at komme til dig, min 'broder'. Jeg håber du har det godt, 'broder'.

Liniekommentar

1. Hverken Thinosiris eller Ptolemaios forekommer i andre tekster fra dette sted.
3. Navnet Nikanor forekommer adskillige gange i disse tekster. Måske var det til ham Thinosiris dikterede brevet, og håndskriften ligner lidt den vi finder i et fragmentarisk brev fra Nikanor (inv. 690). På den anden side ligner den ikke inv. 103, som også er sendt af Nikanor. Det ville selvfølgelig give god mening, at hun dikterede sit svar til ham der bragte hende invitationen og de to staterer.
4. οὐκ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ ἕως κτλ. Der er noget galt her. οὐκ ἔλαβον ville normalt i sådan et brev betyde, at hun ikke har fået pengene. Her må meningen være, at hun har nægtet at modtage dem fordi det ikke er nok. Hun vil ikke være forpligtet, og vil først have dem når aftalen er faldet på plads, så hun kan give sig på vej.

5. {μετα} har jeg slettet, fordi det må være en dittografi. Den stakkels skriver har haft sit hyr med at følge med i damens udgydelser. Det er vel af samme grund at han har udeladt -λει i det følgende ord. At dømme efter håndskriften, var skriveren ikke ekspert, og har ihvertfald ikke skrevet ret hurtigt.

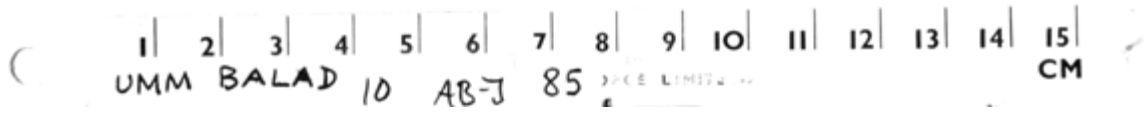
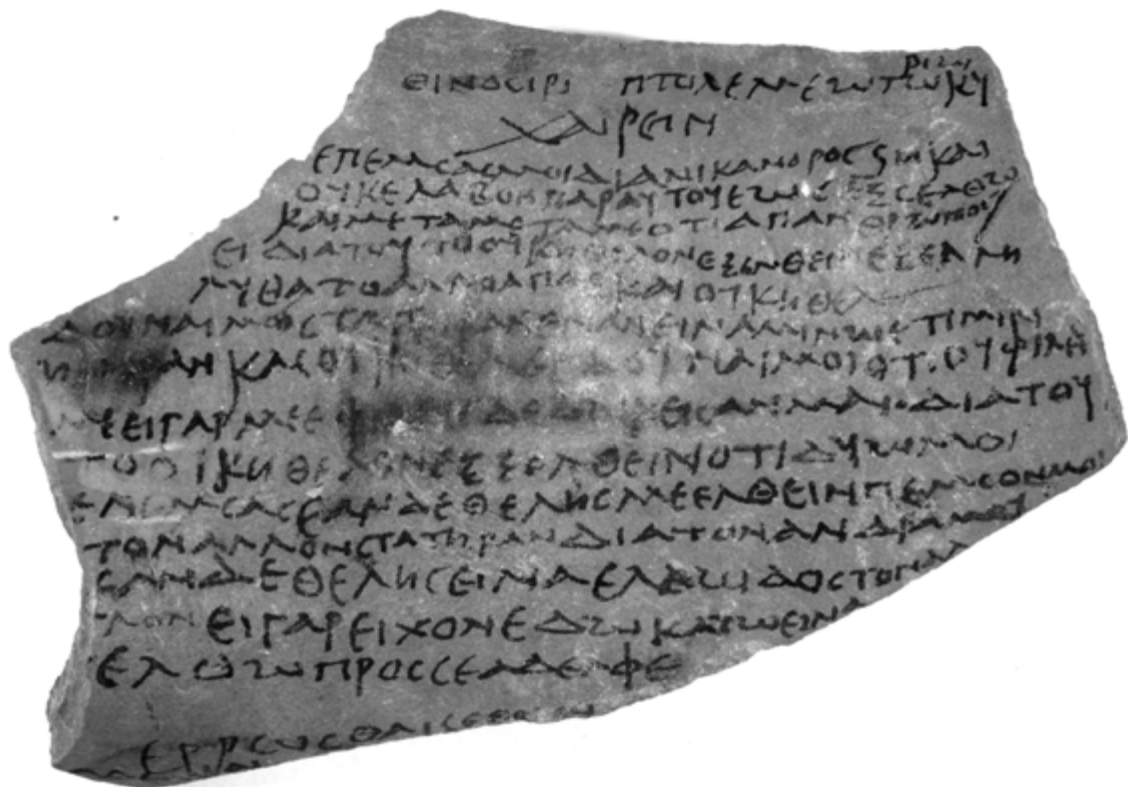
7. τὸ ἄλλο ἄπαξ udtrykket forekommer kun et andet sted i den papyrologiske litteratur, O.Bodl. II 2471, og den forekomst bliver vi ikke klogere af. Men i *Catena* (439, 23) til 2. Korintherbrev 13,2 står der “τὸ πάλιν”, τουτέστι τὸ ἄλλο ἄπαξ. I Paulusbrevet er τὸ πάλιν tydeligt i fremtiden, hvorimod det her tydeligt henviser til en hændelse i fortiden.

Vi kan desuden heraf udlede, at Ptolemaios var stamkunde.

8-9. ἔτι μί(α)ν ἡμέραν. Prisen synes at have været én stater pr. dag, men hvorfor var det så alvorligt, at Ptolemaios ikke havde villet betale for en ekstra dag? Kunne man tænke sig, at Thinosiris også ville have betaling for den tid det tog hende at komme fra *Prophyrites* til *Kaine Latomia* og tilbage igen? Den korteste rute mellem *Prophyrites* og *Kaine Latomia* over bjergene er 15-16 km.

10. Det mediale punkt må opfattes som interpunktion.

16 & 18. ἀδελφός betyder selvfølgelig ikke at Ptolemaios var hendes broder. ‘Broder’ og ‘søster’ anvendes uhyre ofte meget løst, ligesom ‘fader’ ‘moder’, ‘søn’ osv. ‘Søster’ er ligefrem standard for ‘hustru’. Det skal ikke give os anledning her til at komme ind på den megen spekulation om incest i Ægypten. En nyere behandling af emnet med en lang litteraturliste er Sabine Hübner, ‘Brother-Sister’ Marriage in Roman Egypt: A Curiosity of Humankind or a Widespread Family Strategy?’ *JRS* 97 (2007), pp. 21-49.



O.KaLa. inv. 85 her i en infrarød digital optagelse. Infrarød fotografi har længe været anvendt til papyri og ostraka, men tidligere var det næsten umuligt at anvende teknikken i felten: filmene er varmefølsomme og skal opbevares i køleskab, og skal desuden fremkaldes hurtigst muligt efter eksponering, hvilket er meget vanskeligt, hvadenten man arbejder i et telt i ørkenen, eller som i dette tilfælde, under meget støvede og primitive forhold i et magasin. Fremkomsten af digital fototeknik har gjort alt dette nemmere, og desuden er rækkevidden ind i det infrarøde spektrum længere. Mere om teknikken kan ses i min artikel i *ZPE* 165 (2008) pp. 175-185.